

BEATA WARCZEWSKA

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

**GOSPODAROWANIE I ZARZĄDZANIE
ZASOBAMI PARKU KRAJOBRAZOWEGO
W KONTEKŚCIE IMPLEMENTACJI
IDEI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU***

Abstract: Development and Management of Natural Landscape Park Resources within the Context of Implementation of Sustainable Development. The purpose of the research was to define the degree of implementation of sustainable development within the particular area which is a natural landscape park. The object of the empirical research was the natural landscape park “Dolina Baryczy” which is particularly rich in natural and cultural resources. The subject in question was the formation of specific elements of integrated order. In order to examine this a survey was conducted whose results permitted to define the degree of formation of order elements (environmental order, economic order and social order) as well as to identify numerous problems in running and managing the park area. The results of the empirical research indicate numerous irregularities in the resources management on the area of the natural landscape park “Dolina Baryczy”, which can lead to the loss of natural value and lowering the economic and social potential.

Key words: Management, natural landscape park, sustainable development.

Wstęp

Idea zrównoważonego rozwoju, która narodziła się w latach 70. ubiegłego wieku znalazła swoje umocowanie w dokumentach planistycznych, strategicznych oraz przepisach prawa. Idea ta zaakceptowana przez społeczność światową, wskazuje kierunek rozwoju, zapewniający zachowanie proporcji między kapitałem ekonomicznym, społecznym i przyrodniczym. W tak wyznaczonym dążeniu niezbędna jest integracja działań gospodarczych i społecznych z ochroną środowiska, w celu zapewnienia trwałości jego zasobów i zachowania funkcji systemu ekologicznego (niepogarszania

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2010-2013, jako projekt badawczy nr NN 114 168938.

jakości zasobów, umożliwienia ich regeneracji) [Kozłowski 2007]. Warto zadać pytanie czy idea zrównoważonego rozwoju jest wdrożona (jeśli tak, to w jakim stopniu) w praktyce polskiego gospodarowania, zwłaszcza na obszarach mających szczególne wartości przyrodnicze? W prezentowanym opracowaniu podjęto próbę określenia stopnia implementacji idei zrównoważonego rozwoju na obszarze Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”, który charakteryzuje się wyjątkowym bogactwem przyrodniczym i kulturowym, ale też licznymi problemami społecznymi i gospodarczymi.

1. Specyfika gospodarowania i zarządzania zasobami parków krajobrazowych

Ustanowienie parku krajobrazowego to jedna z form ochrony, określona przepisami *Ustawy o ochronie przyrody*. Ustanawia się ją ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe i krajobrazowe, w celu ich zachowania i kontrolowanej popularyzacji. Parki krajobrazowe (PK) były tworzone na podstawie rozporządzenia właściwego wojewody, obecnie (od 2009 r.) podstawę utworzenia stanowi uchwała właściwego sejmiku województwa. Jest to wynikiem podziału kompetencji między wojewódzką administracją rządową (RDOŚ) a szczeblem samorządu województwa (zarządy PK mają różne formy administrowania: zarządy zespołów PK, zarządy wojewódzkich zespołów PK oraz indywidualne zarządy parków) [Kistowski, Kowalczyk 2011]. W ww. uchwale określa się cele ochrony oraz ograniczenia działalności, wybrane w zależności od specyfiki parku, z listy 14 zakazów, umieszczonej w art. 17 *Ustawy o ochronie przyrody* (Dz.U. z 2004 r. nr 92 poz. 880 ze zm.). Według zapisu *Ustawy*, w terminie 5 lat od utworzenia parku krajobrazowego, należy ustanowić plan ochrony. W praktyce wiele parków krajobrazowych nie ma go do dziś, co wpływa na poczucie niepewności gospodarowania na ich obszarze. Do ograniczenia liczby planów ochrony przyczynił się przepis *Ustawy o ochronie przyrody*, unieważniający wszystkie plany zatwierdzone przed 2 lutym 2001 r. Do 2011 r. zaledwie 23 parki miały zatwierdzone plany ochrony, co stanowiło 19% ogółu PK w Polsce [Kistowski, Kowalczyk 2011]. Plan ochrony dla parku krajobrazowego ma zawierać m.in. ustalenia do planów zagospodarowania przestrzennego szczebla wojewódzkiego i lokalnego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jest więc dokumentem nadrzędnym w stosunku do aktów prawa lokalnego. Bez tego dokumentu niemożliwa jest koordynacja celów ochrony z rozwojem społeczno-gospodarczym i przestrzennym obszaru.

Z mocy *Ustawy z 23 stycznia 2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie* (Dz.U. nr 92 poz.753 ze zm.) Zarządy Parków Krajobrazowych (ZPK) stały się wojewódzkimi samorządowymi jednostkami organizacyjnymi. Nadzór i kontrolę nad działalnością ZPK sprawują więc zarządy województw. Działalnością ZPK kieruje dyrektor, który wykonuje swoje zadania i obowiązki przy pomocy Służby Parku Krajobrazowego.

Zadaniami Dyrekcji Parków Krajobrazowych jest m.in.: ochrona przyrody, walorów krajobrazowych, wartości historycznych i kulturowych; organizacja działalności edukacyjnej, turystycznej, rekreacyjnej, współpraca w zakresie ochrony przyrody z jednostkami organizacyjnymi oraz osobami prawnymi i fizycznymi, a także składanie wniosków do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, sporządzanych dla obszarów parku [*ibidem*]. Organem doradczym dyrektorów ZPK jest rada, powoływana uchwałą zarządu województwa. Do zadań rady należy: ocena stanu zasobów przyrody, wartości kulturowych oraz ustaleń programów ochrony przyrody; opiniowanie projektu oraz ocena realizacji planu ochrony; ocena działalności parku w zakresie ochrony przyrody, edukacji, turystyki i rekreacji (www.dzpk.pl dostęp z 25.10.2012).

W Polsce ustanowiono dotychczas 122 parki krajobrazowe, a ich rozwój jest od 2001 r. zahamowany [*ibidem*].

2. Idea zrównoważonego rozwoju a funkcje ochronne parków krajobrazowych

Trudno sobie wyobrazić, aby zarządzanie i gospodarowanie w obszarze PK było realizowane inaczej niż zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju (ZR). W świetle definicji ZR musi być tutaj zapewniona równowaga między funkcjami ochronnymi a rozwojem społeczno-gospodarczym.

Opisywana forma ochrony nie jest zbyt restrykcyjna [Drzazga 2010]. Jednak specyfiką parków krajobrazowych jest to, że w ich granicach nakładają się na siebie różne formy ochrony przyrody. Znacznie więcej ograniczeń wprowadza ochrona, jaką jest rezerwat przyrody. Dodatkowo, większość obszarów PK w Polsce objęta jest ochroną związaną z Siecią Natura 2000. Nakładanie tych form, a co za tym idzie ograniczeń działalności ludzkiej, kładzie niewątpliwie większy nacisk na ochronę wartości przyrodniczych. Zapewnienie tej ochrony wymusza często pewne ograniczenia działalności gospodarczej i podporządkowanie priorytetowi ochrony. Podporządkowanie to nie może jednak prowadzić do pogorszenia jakości życia ludności zamieszkującej obszar PK [Kruk 2011]. Konieczne jest dostosowanie celów rozwoju społeczno-gospodarczego do celów ochrony i odpowiednia ich koordynacja. Reżim ochrony ogranicza możliwości prowadzenia działalności, ale też powoduje wzrost wartości terenów budowlanych, podniesienie walorów turystycznych (ekoturystyka, agroturystyka), wypoczynkowych, zdrowotnych (przyrodolecznictwo) daje możliwość wypracowania „marki” obszaru kojarzonej z przyjaznym i zdrowym środowiskiem (produkcja żywności ekologicznej), rozwoju funkcji kulturowej (dziedzictwo kulturowe, obyczaje) i edukacyjnej (szkoły letnie, ścieżki przyrodnicze, „podglądanie” przyrody). Liczne walory PK wywołują presję antropogeniczną, która, należy zaznaczyć, jest zróżnicowana w poszczególnych parkach. Ograniczenie tej siły i odpowiednio nią sterowanie, jest często utrudnione lub wręcz uniemożliwione przez

rozdrobiony podział kompetencyjny instytucji i urzędów współuczestniczących w zarządzaniu PK [por. Kistowski, Kowalczyk 2011, s. 100].

Na brak zrównoważenia rozwoju w granicach PK wskazują licznie występujące tam konflikty [Warczevska, Mastalska-Cetera 2012]. Powstają one szczególnie na styku ochrony przyrody i funkcji transportowej (infrastrukturalnej), osadniczej i turystycznej [Bednarek-Szczepańska *et al.* 2010]. Stroną konfliktu wywołującą antropopresję są prywatni inwestorzy oraz samorządy lokalne, dążące do intensywnego rozwoju społeczno-gospodarczego z pominięciem funkcji ochronnych.

3. Charakterystyka obszaru badań

Do badań empirycznych wybrano największy w Polsce, ponadregionalny Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy”. Powierzchnia Parku wynosi 87 040 ha i rozciąga się na terenie dwóch województw (dolnośląskiego i wielkopolskiego). Park położony jest w dolinie środkowego biegu rzeki Baryczy, która charakteryzuje się jednym z najmniejszych spadków w Polsce. Barycz rozgałęziała się na wiele koryt, dlatego też już od średniowiecza wykorzystano to do zakładania stawów, zasilanych bezpośrednio wodami rzeki. Przekształcając koryta boczne, utworzono cały system kanałów zasilających stawy. W celu kierowania do nich wód rzeki, budowano liczne jazy oraz mniejsze urządzenia piętrzące. Rybne stawy hodowlane są zbiornikami sztucznymi, wyróżniającymi się relatywnie niewielką głębokością (od 70 cm do 2 m) [Ranoszek, Ranoszek 2012]. Stawy z otaczającą przestrzenią stały się miejscem siedlisk licznych gatunków roślin i zwierząt. Krajobraz Doliny Baryczy uzupełniają lasy zajmujące znaczną powierzchnię PK „Dolina Baryczy” (ok. 44%), pola uprawne oraz łąki. Bogactwo przyrodnicze opisywanego obszaru podlega dodatkowym formom ochrony, jak: rezerwaty przyrody (jest ich 5), obszary Natura 2000, użytki ekologiczne oraz pomniki przyrody (www.dzpk.pl, dostęp z 31.10.2012). Dla PK „Dolina Baryczy” nie opracowano dotychczas planu ochrony.

4. Opis metody i wyniki badań ankietowych

Badania ankietowe przeprowadzono w 2011 r. na obszarze Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”. Park rozciąga się w granicach administracyjnych dziesięciu gmin (siedmiu z woj. dolnośląskiego i dwóch z wielkopolskiego). Jednak ankietowanie przeprowadzono w ośmiu gminach, wybierając miejscowości leżące w granicach parku krajobrazowego. Dobór miejscowości był celowy, zachowano warunek reprezentacji całego obszaru parku. Tak więc wybrano miejscowości, natomiast dobór respondentów – mieszkańców był losowy. Niestety spotkano się z odmowami udzielenia odpowiedzi, szczególnie w miejscowościach najmniejszych. Po weryfikacji do analiz przyjęto 192 kwestionariusze. W kwestionariuszu znalazły się pytania zarów-

no zamknięte, jak i otwarte. Odpowiedzi na pytania otwarte zostały uporządkowane i pogrupowane.

W opracowaniu przedstawiono i przeanalizowano odpowiedzi na 19 pytań kwestionariusza. Pytania i odpowiedzi uporządkowano w 6 grup, które dotyczą następujących zagadnień: ocena władz gminy i funkcjonowania urzędu; ocena środowiska naturalnego i działań władz w zakresie jego ochrony; deklaracja gotowości podjęcia wyrzeczeń w celu ochrony przyrody i kwestii ogólnospołecznych; identyfikacja problemów występujących w gminie; dotychczasowa i deklarowana aktywność mieszkańców (uczestnictwo w spotkaniach dotyczących spraw gminy), ocena siły wpływu na decyzje podejmowane w gminie; deklarowana chęć aktywności zawodowej i doksztalcania. Analiza wyznaczonych kwestii ma wskazać czy na terenie Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy” ma miejsce implementacja idei zrównoważonego rozwoju i w jakim stopniu.

4.1. Ocena władzy i funkcjonowania urzędu gminy

Składową ZR jest ład instytucjonalno-polityczny, którego miernikiem jest m.in. pozytywna ocena funkcjonowania władz samorządowych [Borys 2005]. Stopień wdrożenia idei ZR może być określony na podstawie relacji społeczności lokalnej do władz gminy, przejawiającej się akceptacją lub jej brakiem dla poczynań władz. W opisywanych badaniach ankietowych kwestię tę poruszono w czterech pytaniach, były to pytania zamknięte (pyt. 12 „Czy potencjał gminy jest dobrze wykorzystany?”, 14 „Jak ocenia Pani/Pan funkcjonowanie urzędu gminy?”, 32 „Czy jest Pani/Pan zadowolony z działalności władz gminy?” i 34 „Czy ma Pani/Pan zaufanie do władz gminy?”), w których należało wybrać jedną z trzech odpowiedzi: „tak”, „nie”, „mam pewne zastrzeżenia” (w pyt. 12) lub „częściowo tak, częściowo nie” (w pyt. 32 i 34). W pytaniu 14 należało ocenić funkcjonowanie urzędu gminy w skali trzystopniowej (dobrze, średnio, źle). W odpowiedziach na każde z analizowanych pytań, dominują te, które można uznać za „wymijające”, czyli „mam pewne zastrzeżenia” i „częściowo tak, częściowo nie”. Większość respondentów (72,9%) wystawia urzędowi gmin ocenę średnią. Zadowolenie z działalności władz gminy deklaruje zaledwie 21,4% ankietowanych, przy 63,5% odpowiedzi „*częściowo tak, częściowo nie*”. Pozostali respondenci są niezadowoleni z działalności władz gminy. Jednak trzeba zauważyć, że wyróżniają się gminy Sośnica i Twardogóra, w których ani jedna osoba nie wskazuje na niezadowolenie. Zadowolenie przekłada się na zaufanie władzom. Rozkład odpowiedzi na oba pytania jest bardzo zbliżony. Większość respondentów (60%) deklaruje częściowe zaufanie władzom gminy. Zdecydowanie ufa władzom zaledwie 23,4% ankietowanych. Mieszkańcy PK „Dolina Baryczy” (46,9%) mają zastrzeżenia, co do prawidłowego wykorzystania potencjału gmin. Zaledwie 35,9% przyznaje, że potencjał gminy jest wykorzystany dobrze.

Uzyskane odpowiedzi wskazują na brak harmonii w relacjach władza – obywatel, co skutkuje niemożliwością uzyskania ładu instytucjonalnego.

4.2. Ocena środowiska naturalnego i działań władz w zakresie jego ochrony

Istotne znaczenie w dochodzeniu do zrównoważonego rozwoju ma kształtowanie ładu środowiskowo-przestrzennego. Stopień jego wykształcenia na obszarze PK „Dolina Baryczy” starano się określić na podstawie uzyskanych od mieszkańców odpowiedzi, dotyczących oceny środowiska przyrodniczego (pyt. 17 i 22) i jego zagrożeń (pyt. 20), a także zaangażowania władz w ochronę środowiska (pyt. 16). Mieszkańcy Doliny Baryczy wystawiają środowisku przyrodniczemu ocenę średnią (65,6%) oraz wysoką 30,2%. Według nich największą wartość środowiska przyrodniczego stanowią stawy i lasy, następnie ptaki. Respondenci doceniają także czystość powietrza. W badaniach ankietowych dano mieszkańcom możliwość wskazania najbardziej zagrożonych komponentów środowiska przyrodniczego, są to według najczęstszych wskazań: lasy, czysta woda, czyste powietrze oraz stawy. Uzyskane odpowiedzi wskazują na wyraźną zależność między docenieniem wartości a obawą ich utraty, czy pomniejszenia. Ochrona środowiska przed zagrożeniami jest także zadaniem władz gminy. Mieszkańcy PK „Dolina Baryczy” uważają, że zaangażowanie władz w ochronę środowiska jest właściwe (82,8% wskazań). Na nadmierne zaangażowanie lub jego brak wskazuje łącznie zaledwie 17,2% respondentów.

4.3. Deklarowana gotowość podjęcia wyrzeczeń na cele ochrony przyrody i ogólnospoleczne

Interesujące jest zestawienie wyżej opisanych wskazań z odpowiedziami udzielonymi na pyt. 18 (*Czy jest Pani/Pan skłonny ponieść wyrzeczenia w celu ochrony przyrody? Jeśli tak, to jakie?* było to pytanie zamknięte, z możliwością wyboru kilku spośród siedmiu podpowiedzi), pyt. 19 (*Czy oddałaby Pani/Pan część swojej nieruchomości, działki w celu ochrony przyrody?*) oraz 29 (*Czy jest Pani/Pan skłonny ponieść wyrzeczenia na cele ogólnospoleczne?*). Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że aż 90,6% ankietowanych deklaruje gotowość poniesienia wyrzeczeń w celu ochrony przyrody, co koresponduje z wysokim wartościowaniem środowiska przyrodniczego Doliny Baryczy. Jednak trzeba zauważyć, że deklarowane wyrzeczenia nie są znaczne i uciążliwe. Większość respondentów zgłasza chęć segregacji odpadów (50% wskazań) czy zaniechania spalania szkodliwych odpadów w piecach (29,1%). Bardzo niewiele osób jest skłonnych zmienić profil prowadzonej działalności na bardziej przyjazny środowisku czy ograniczyć negatywne oddziaływanie na środowisko prowadzonej działalności (1,1% wskazań). Brak gotowości do wyrzeczeń na korzyść ochrony środowiska potwierdzają odpowiedzi na pyt. 19. Zdecydowana większość respondentów (83,3%) nie oddałaby nawet części swojej nieruchomości na cele ochrony przyrody.

Mało aktywna postawa mieszkańców jest istotną barierą we wdrażaniu ładu środowiskowego i zrównoważonego rozwoju. Mieszkańcy zauważają walory i wartości środowiska przyrodniczego, akceptują je, są zadowoleni z zamieszkiwania

w czystym i przyjaznym środowisku, ale nie wykazują gotowości do podjęcia trudu wyrzeczeń związanych z utrzymaniem i ochroną tych wartości na dotychczasowym poziomie. Na ograniczone zaangażowanie społeczne wskazują odpowiedzi na pyt. 29, co trzeci respondent jest skłonny ponieść wyrzeczenia na cel ogólnospołeczny. Jest to zdecydowanie mniej niż osób deklarujących wyrzeczenie w celu ochrony przyrody.

4.4. Dotychczasowa i deklarowana aktywność mieszkańców

Odpowiedzi na kolejną grupę pytań miały wskazać na aktywność mieszkańców, zaangażowanie w sprawy gminy, uczestnictwo w spotkaniach i partycypację społeczną w procesie planowania przestrzennego. W celu rozpoznania postaw społecznych zadano pyt. 25 (Czy brała Pani/Pan udział w spotkaniach dotyczących spraw gminnych?), pyt. 26 (Czy uważa Pani/ Pan, że ma wpływ na decyzje dotyczące spraw gminnych?), pyt. 27 (Czy chciałaby Pani/Pan należeć do organizacji społecznej mającej wpływ na rozwój gminy?), pyt. 28 (Czy brała Pani/Pan udział w jakimkolwiek spotkaniu dotyczącym planowania przestrzennego w gminie?) oraz pyt. 30 (Czy chciałaby Pani/Pan brać udział w spotkaniach informacyjnych dotyczących rozwoju gminy, planowanych inwestycji itp.?).

Z uzyskanych na pyt. 28 odpowiedzi wynika, że niewiele ponad połowa pytanych (55,2%) brała udział w dowolnym spotkaniu dotyczącym spraw gminnych, jednak z komentarzy słownych wiadomo, że były to najczęściej spotkania dotyczące wyboru sołtysa lub władz samorządowych. W innych spotkaniach respondenci raczej nie uczestniczyli. Większość pytanych mieszkańców (68,2%) uważa, że nie ma wpływu na decyzje dotyczące spraw gminnych. Z odpowiedzi udzielonych na kolejne pytanie wynika, że większość mieszkańców nie wyraża chęci przynależności do organizacji społecznych, które mogłyby wywierać wpływ na decyzje podejmowane w gminie, a tym samym na kierunki jej rozwoju. Jeszcze gorzej wygląda udział w spotkaniach dotyczących planowania przestrzennego w gminie, w tym przypadku aż 91,1% respondentów nie uczestniczyło nigdy w takim spotkaniu. Mimo to większość respondentów (67,2%) chciałoby w przyszłości uczestniczyć w spotkaniach dotyczących rozwoju gminy i planowanych na jej terenie inwestycji.

Zastanawiające jest posiadane przez mieszkańców poczucie braku wpływu na decyzje dotyczące gminy i jej rozwoju, z niego zapewne wynika małe zainteresowanie spotkaniem organizowanymi w gminie. Skoro mieszkańcy nie mają wpływu na decyzje władz, nie podejmują wysiłku uczestniczenia w spotkaniach, nie widząc ich celowości.

4.5. Ocena poziomu wiedzy na temat gminy oraz identyfikacja występujących tam problemów

Największą wiedzę o problemach występujących na danym obszarze mają jego mieszkańcy. Dlatego też w pytaniu otwartym (15) poproszono mieszkańców o wska-

zanie największych problemów występujących na terenie ich gminy. Odpowiedzi skonfrontowano z odpowiedziami na pytanie 31, w którym poproszono mieszkańców o ocenę własnego poziomu wiedzy na temat gminy i jej spraw. Było to pytanie zamknięte z możliwością wskazania jednej z czterech odpowiedzi (wiedza: duża, wystarczająca, mała, żadna). Większość mieszkańców (72,4%) ocenia swoją wiedzę jako wystarczającą (68,8%) lub dużą (3,6%). Zaledwie dwie osoby przyznają, że ich wiedza na temat gminy jest żadna. Można więc przyjąć założenie, że ankietowani mieszkańcy są dobrymi znawcami spraw gminnych.

Wymienione przez respondentów problemy utworzyły długą listę (239 wskazanych problemów na 192 ankiety), którą uporządkowano i pogrupowano w 20 zbiorów. Najwięcej wskazań (29,3% odpowiedzi) dotyczyło infrastruktury drogowej: złego stanu technicznego dróg, braku chodników we wsiach, nadmiernego ruchu tranzytowego przechodzącego przez teren wsi. Kolejny zbiór, który tworzą odpowiedzi znacznej liczby respondentów (13,8% wskazań), dotyczy konfliktów, kłótni i sporów występujących na szczeblu władz gminy. Wielu respondentów ocenia wprost: „zła władza”, „złe zarządzanie”, „nieporozumienia i spory w urzędzie gminy”. Kolejnym istotnym problemem występującym na analizowanym obszarze jest brak miejsc pracy (12,5% wskazań). Respondenci upatrują przyczynę tego zjawiska w braku nowych firm oraz braku inwestorów zewnętrznych. Niektórzy ankietowani wskazują, że problem dotyczy przede wszystkim ludzi młodych i kobiet. Kolejnym problemem są śmieci (11,7% wskazań) pozostawiane w lasach i rowach przydrożnych. Niektórzy respondenci uważają, że śmieci pozostawiają turyści odwiedzający Park Krajobrazowy. Inne wymieniane kwestie to: nieumiejętność władz (niedostateczna obsługa w urzędzie gminy, niedotrzymywanie słowa danego przez władze), braki w infrastrukturze społecznej (likwidacja szkół, brak boisk, obiektów sportowych i placów zabaw), niewłaściwe wykorzystanie środków finansowych przez władze gminy lub brak funduszy na inwestycje, problemy z opieką zdrowotną, zła komunikacja publiczna lub jej brak, brak zainteresowania osobami starszymi.

Uzyskane wyniki wskazują na istotne trudności w kształtowaniu ładu instytucjonalnego (mieszkańcy oceniają krytycznie funkcjonowanie władz samorządowych) oraz ładu społecznego, na co wskazuje brak miejsc pracy, a także brak zainteresowania problemami osób starszych.

4.6. Ocena potencjalnej możliwości doksztalcenia i podjęcia pracy

W celu rozpoznania potencjalnych szans podjęcia pracy oraz doksztalcenia na terenie analizowanych gmin, poproszono mieszkańców o ocenę tych możliwości. W pyt. 23 zapytano o możliwość udziału w szkoleniach oraz kursach doksztalcących, informacyjnych. Ponad połowa pytanych (51,6%) odpowiedziała, że nic nie wie o szkoleniach oraz kursach. 19,8% odpowiedziało wprost, że nie ma takich możliwości. 28,6% ankietowanych przyznaje, że istnieją w gminie takie możliwości. Jeszcze gorzej oceniono prawdopodobieństwo podjęcia dobrej pracy w najbliższej okolicy (pyt. 24). Zaledwie

12,0% respondentów uważa, że ma taką możliwość. Większość respondentów (64,1%) ocenia, że nie istnieje taka możliwość, a pozostali (24,0%) nic na ten temat nie wiedzą.

5. Wnioski z badań ankietowych

Synteza wyników przeprowadzonych badań pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- Liczne i poważne problemy występujące w granicach Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy” stanowią istotną barierę w dochodzeniu do zrównoważonego rozwoju.
- Najlepiej można ocenić wykształcenie ładu środowiskowego i to głównie w aspekcie bioróżnorodności, braku nadmiernych zanieczyszczeń i zagrożeń, co związane jest z likwidacją wielu zakładów produkcyjnych, przemysłowych oraz nie powstawaniem nowych. Jednak sytuacja taka wywołuje problemy gospodarcze i społeczne – deficyt miejsc pracy, brak funduszy na rozwój.
- Bariery kształtowania ładu instytucjonalnego są przede wszystkim nieprawidłowości w relacji mieszkańców – władza samorządowa, brak zaufania do władzy, niewiara ludzi w możliwość wpływu na decyzje władz sugeruje deficyt kapitału społecznego [podobne wyniki uzyskano w badaniach Kozak 2008].
- Bezrobocie, niedoinwestowana infrastruktura społeczna oraz deficyt kapitału społecznego wskazują na istotne bariery w kształtowaniu ładu społecznego.
- Ograniczenia działalności ludzkiej wynikające z przepisów prawa oraz liczne braki w infrastrukturze komunikacyjnej, technicznej i społecznej w istotny sposób hamują rozwój gospodarczy opisywanego obszaru.
- Władze samorządowe gmin PK „Doliny Baryczy” powinny wykazać otwartość na współpracę z mieszkańcami, stowarzyszeniami i lokalnymi grupami działania w celu większej aktywizacji społeczności lokalnej, umożliwienia wpływu na kluczowe decyzje i zapewnienia sobie w ten sposób akceptacji społecznej prowadzonej polityki rozwoju.
- Zarządzanie zasobami gmin musi być ukierunkowane na integrację planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym i ochroną środowiska przyrodniczego.
- Zintegrowany system rozwoju pozwoli na pełniejsze wykorzystanie potencjału opisywanego obszaru.

Zakończenie

Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy” jest obszarem niezwykle cennym pod względem przyrodniczym i kulturowym. Nie podlega nadmiernej presji osadniczej, najbliższej położone duże miasto to Wrocław, leżący w odległości ok. 50 km (w ostat-

nich latach wzrasta liczba tzw. drugich domów). Obszar podlega presji turystycznej, jednak rozwój funkcji letniskowej zaczął się dopiero pod koniec lat 80. [Spychała 2010], do tej pory infrastruktura turystyczna nie jest dobrze rozwinięta. Jednak licznie występujące konflikty przestrzenne na styku środowisko przyrodnicze – działalność ludzka, powstałe na skutek nieprawidłowego zarządzania zasobami gmin, przyczyniają się do utraty wartości przyrodniczych i obniżenia potencjału gospodarczego oraz społecznego obszaru Parku Krajobrazowego [porównaj: Warczewska 2011; Warczewska, Mastalska-Cetera 2012].

Literatura

- Bednarek-Szczepańska M., Więckowski M., Komornicki T., 2010, *Konflikty przestrzenne w wybranych gminach*, [w:] *Prace planistyczne a konflikty przestrzenne w gminach*, P. Śleszyński, J. Solon (red.). Studia KPZK PAN, t. CXXX, Warszawa.
- Borys T. (red.), 2005, *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*. Wyd. Ekonomia i Środowisko, Warszawa-Białystok.
- Drazga D., 2010, *Instrumenty zarządzania obszarami cennymi przyrodniczo wobec zagrożeń procesów suburbanizacji*, [w:] *Zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym i regionalnym. Wyzwania dla miast i obszarów wiejskich*, M. Burchard-Dziubińska, A. Rzeńca (red.). Wyd. UŁ, Łódź.
- Kistowski M., Kowalczyk J., 2011, *Wpływ transformacji modelu zarządzania parkami krajobrazowymi na skuteczność realizacji ich funkcji w przestrzeni Polski*. Biuletyn KPZK PAN, z. 247, Warszawa.
- Kozak A., 2008, *Deficyt kapitału społecznego w społeczności lokalnej jako czynnik zakłócający realizację idei zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Społeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce*, H. Podedworna, P. Ruszkowski (red.). Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Kozłowski S., 2007, *Przyszłość ekorozwoju*. Wyd. KUL, Lublin.
- Kruk H., 2011, *Działalność parków narodowych i krajobrazowych w zakresie rozwoju zrównoważonego – wyniki badań*, [w:] *Zrównoważony rozwój obszarów przyrodniczo cennych*, T. Poskrobko (red.). t. 1, *Planistyczne i implementacyjne aspekty rozwoju obszarów przyrodniczo cennych*, WSE, Białystok.
- Ranoszek E., Ranoszek W., 2012, *Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy”*. Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych we Wrocławiu, Wrocław.
- Spychała A., 2010, *Funkcja turystyczna Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”*. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- Warczewska B., 2011, *Rozwój gmin Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy” według opinii władz samorządowych*, [w:] *W kierunku zrównoważonej gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, P. Sochaczewski (red.). WSE, Białystok.
- Warczewska B., Mastalska-Cetera B., 2012, *Realizacja celów zrównoważonego rozwoju a konflikty w gospodarce przestrzennej (Przykład Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”)*, [w:] *Gospodarka przestrzenna w świetle wymagań strategii zrównoważonego rozwoju*, A. Maciejewska, (red.). Studia KPZK PAN, t. CXLII, Warszawa.